

KOSOVO

IZVRŠNI REZIME

Kosovo je parlamentarna demokratija. Ustavom i zakonima predviđena su ovlašćenja i dužnosti slobodno izabrane jednodomne nacionalne Skupštine, skupštinski odobrene vlade i skupštinski izabranog predsednika. Zemlja je objavila svoju nezavisnost 2008.g. posle prihvatanja Ahtisarijevog plana kojim su predviđeni mehanizmi pod međunarodnim pokroviteljstvom, kao što su Međunarodna civilna kancelarija i Misija vladavine prava EU (Euleks), za podršku novoj vlasti. Višestrački izbori za Skupštinu sprovedeni početkom decembra 2010.godine zadovoljili su mnoštvo međunarodnih standarda, ali ozbiljne nepravilnosti i izborne manipulacije u nekim oblastima podigle su nivo zabrinutosti i rezultovale u nekim opštinama limitiranim ponovljenim izborima. Snage bezbednosti odgovorne su civilnim vlastima, s tim što su Snage bezbednosti Kosova (KSF) takođe pod nadzorom NATO Mirovnih snaga za Kosovo (KFOR) sa ovlašćenjem UN, a Kosovska policija (KP) pod ograničenim nadzorom Euleksa. Barikade na putevima koje su postavile srpske pristalice tvrde linije u severnom delu zemlje ozbiljno su ograničile osnovna prava, kao što su sloboda kretanja i kretanja dobara. Srpske pristalice tvrde linije takođe su upotrebile nasilje i zastrašivanje protiv domaćih oponenata i međunarodnih snaga bezbednosti, što je tokom godine za posledicu imalo slučajeve smrti i nanošenja telesnih povreda. Treći razlog za ozbiljnu zabrinutost bila je socijalna diskriminacija nad pripadnicima manjinskih zajednica, lica sa invaliditetom i pripadnicima populacije lezbejki, homosekusalaca, biseksualaca i transeksualaca (LGBT), kao i nasilje u porodici, pogotovu nad ženama.

Razlozi za dodatnu zabrinutost u pogledu ljudskih prava bile su tvrdnje o zlostavljanju zatvorenika kao i korupcija i pristrasnost u zatvorima, dugo trajanje istražnog pritvora, neefikasnost sudova, zastrašivanje medija od strane javnih zvaničnika i kriminalnih elemenata, ograničeni napredak u procesu povratka interno raseljenih lica (IDPs) u njihove domove, korupcija vlasti, trgovina ljudima i dečiji rad u neformalnom sektoru.

Vlada je preduzela korake u pravcu sudskog gonjenja i kažnjavanja zvaničnika koji su počinili zloupotrebe, bilo u službama bezbednosti ili drugde u vlasti, iako su mnogi zapazili da su viši zvaničnici bili umešani u korupciju i postupali bez rizika da budu kažnjeni.

Odeljak 1. Poštovanje integriteta ličnosti, kao što je sloboda od:

a. Proizvoljnog ili nezakonitog lišavanja života

Nije bilo izveštaja o tome da je vlada ili njeni predstavnici tokom godine počinili proizvoljno ili nezakonito ubistvo.

Dana 25.jula, Envera Zimberija, pripadnika specijalne policijske jedinice, ubile su iz zasede srpske pristalice tvrde linije posle operacije jedinice u cilju preuzimanja kontrole nad Brnjakom, graničnim prelazom na kosovsko-srpskoj granici. Zimberi je umro od zadobijenih rana 26.jula.

Bilo je novih događaja vezanih za objavljivanje izveštaja specijalnog izvestioca Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (COE) Dika Martija, u decembru 2010.g. U izveštaju se navodi da su elementi Kosovske oslobođilačke armije (KLA) i njihovi partneri držali mnoštvo ”nestalih” lica u Albaniji i da su neka od njih postala ”žrtve organizovanog kriminala” kada su njihovi bubrezi izvađeni zbog korišćenje u međunarodnom krugu trgovine organima. U izveštaju se tvrdi da se za sve njih koji su tamo držani, Albance i Srbe, pretpostavlja da su ubijeni. Dana 27.januara Euleks je započeo preliminarnu istragu u predmetu, a da je 29.avgusta imenovan Džon Clint Vilijamson za glavnog tužioca specijalnog istražnog tima.

Do kraja godine istraga specijalnog tima bila je u toku, uz pomoć vlasti.

Dana 15.jula sudija Euleksa potvrdio je optužnicu protiv devet optuženih, uključujući člana skupštine Fatmira Limaja u predmetu navodnog ratnog zločina počinjenog u opšte poznatoj zatvorskoj ustanovi KLA u Klečki, 1999.godine. Dana 22.septembra, posle objavljivanja odluke Ustavnog suda da članovi skupštine ne uživaju opšti imunitet od hapšenja, Limaj se predao Euleks policiji i stavljen je u kućni pritvor. Euleks je 28.septembra objavio da je Agim Zogaj, ključni svedok u predmetu Klečka, poznato kao ”Svedok X”, pronaden mrtav u parku u Nemačkoj. Nemačke forenzičke vlasti tvrdile su da je Zogaj, koji je bio u programu zaštite svedoka, počinio samoubistvo. Suđenje u vezi predmeta Klečka započelo je 11.novembra u okružnom sudu u Prištini. Svi optuženi izjasnili su se da nisu krivi. Limajeva odbrana tražila je odlaganje suđenja do februara 2012.godine usled nedostatka forenzičkog izveštaja o smrti Zogaja i nedovoljnog vremena za analizu optužnice. Prištinski okružni sud je 15.novembra doneo odluku o odlaganju suđenja do januara 2012.g.

Presudom od 29.jula, panel u mešovitom sastavu od Euleks i kosovskih suda osudio je bivše pripadnike KLA Sabitu Geciju, Rizu Aliaju, Šabana Hotiju i Hakiju Hajdariju za zlostavljanje, prebijanje i ubistvo zatvorenika dva KLA zatvorska centra u Kukešu i Kahanu u severnoj Albaniji 1999.godine. Panel je četvoricu muškaraca osudio na ukupnu kaznu od 40 godina zatvora i to Gecija na 15 godina, Aliaja na 12, Hajdarija na sedam i Hotija na šest. Peti osumnjičeni u predmetu ostao je na slobodi.

b. Nestanka

Nije bilo izveštaja o politički motivisanim nestancima. Međutim, prema Međunarodnom komitetu Crvenog krsta, do kraja godine bilo je 1.796 lica koja se još uvek vode kao nestala u sukobu u periodu 1998-99.g. Od toga 70% su kosovski Albanci, a 30% su kosovski Srbi i druge manjine.

Dana 14.septembra na snagu je stupio zakon o nestalim licima kojim se definiše nestalo lice, detaljna prava članova porodice nestalih lica na informacije i kojim se formuliše vladina Komisija za nestala lica kao koordinaciono telo za pitanja vezana za nestala lica.

c. Torture i drugi okrutni, nehumanji ili degradirajući tretmani ili kazne

Ustav i zakoni zabranjuju takvu praksu. Jedna organizacija utvrdila je da je KP koristila oblike zlostavljanja koje se mogu smatrati torturom radi dobijanja priznanja, dok su drugi posmatrači utvrdili da tortura nije postojala u zatvorskim ustanovama. Tokom godine nije bilo izveštaja o tome da su Euleks ili Kfor (koji ima ograničena ovlašćenja po pitanju hapšenja i zadržavanja) koristile oblike zlostavljanja.

U oktobru COE Komitet za sprečavanje torture (CPT) objavio je izveštaj o poseti zatvorskih ustanova u junu 2010.g. CPT je primio brojne i dosledne iskaze o fizičkom maltretiranju od strane KP policajaca, od lica koja su bila ili su nedavno zatvorena. Iskazi su se pre svega odnosili na udarce, šutiranje i udaranje palicama za vreme hapšenja. CPT je takođe izvestio o tome da su neki policajci pokušali da dobiju priznanja tokom ispitivanja šamaranjem, udarcima, šutiranjem (uključujući šutiranje u genitalije), udaranje lica tvrdim predmetima, stiskanje ruke sa olovkom postavljenom između dva prsta, kao i udarcima po tabanima. CPT je primetio da u nekim slučajevima ozbiljnost navedenog maltretiranja je bila takva da je mogla "lako da se opiše kao tortura". CPT je zaključio da izgleda da je "situacija u vezi tretmana lica lišenih slobode od strane Kosovske policije stagnirala, ako ne i pogoršana" od njegove posete 2007.godine.

U jednom slučaju CPT je intervjuisao i sproveo medicinska ispitivanja grupe zatvorenika koji su tvrdili da su ih policajci specijalne interventne grupe KP udarali, šutirali i tukli raznim predmetima, u trenucima dok su im ruke bile vezane lisicama iza leđa, nekoliko dana pre posete CPT delegacije prištinskoj policijskoj stanici br.1. Zatvorenici su prijavili da je Euleks kontrolor bio prisutan u toj situaciji i da je bezuspešno pokušavao da spreči policajce KP da nastave sa batinjanjem. Euleks je zatim informisao CPT u septembru 2010.godine da je "zahtevao od svoje Interne istražne jedinice (IIU) da preduzme istragu u vezi mogućeg lošeg postupanja (tj.neaktivnosti) člana personala Euleksa u policijskoj stanici", ali da je IIU odbacio slučaj na osnovu toga što nije bio dokazan.

U izveštajima zasnovanim na skorijim posetama, domaći posmatrači, kao što su Kancelarija ombudsmana i Rehabilitacioni centar za žrtve torture Kosova (KRCT), utvrdili su da tortura kako je definisana Konvencijom UN protiv torture, nije postojala u državnim zatvorskim ustanovama i da su izolovane pritužbe u pogledu maltretiranja zatvorenika i pritvorenika konstantno opadale poslednjih godina. Kancelarija ombudsmana izvestila je o tome da je tokom godine primila samo dve prijave pritvorenika ili zatvorenika o tome da su bili šamarani. Izveštaj o napretku Kosova 2011.g. Evropske komisije takođe navodi da je broj prijavljenih slučajeva torture ili maltretiranja od strane policije ili zatvorskog osoblja tokom godine opao.

Uslovi u zatvorskim i pritvorskim centrima

Fizički uslovi u zatvorima i pritvornim centrima generalno su bili zadovoljavajući, iako su i dalje u nekim oblastima ispod standarda.

U svom oktobarskom izveštaju CPT je zaključio da su se materijalni uslovi pritvora značajno popravili od njegove posete 2007.g. i da su uslovi "generalno zadovoljavajući", i da nema problema pretrpanosti. U izveštaju o napretku Kosova 2011.g. Evropske komisije takođe se primećuje da su životni uslovi u državnim pritvorskim ustanovama popravljeni i primećen je opšti napredak u odnosu prema kazneno-popravnim službama. Kancelarija ombudsmana iznela je komentar o opštem unapređenju materijalnih uslova u pritvorskim i zatvorskim ustanovama. U izveštajima CPT i KRCT tvrdi se da su uslovi i dalje ispod standarda u nekim oblastima i nekim delovima ustanova, kao što su loše osvetljenje ili ventilacija u nekim čelijama i oronule kuhinje, toaleti i spavaonice u nekim zatvorskim i pritvorskim ustanovama. Nije bilo izveštaja o tome da zatvorenici nisu imali pristupa pijaćoj vodi. Pored navodne torture i zlostavljanja navedenih gore, u oktobarskom izveštaju CPT citirani su iskazi da su određeni zatvorenici "unajmili" članove specijalne interventne grupe ustanove za fizički napad nad drugim zatvorenicima koji su im uzrokovali probleme. CPT je takođe zaključio da su korupcija i pristrasnost "endemski" u glavnom kazneno-popravnom centru, zatvoru Dubrava, a problemi u drugim kaznenim ustanovama. Nasilje među zatvorenicima takođe je navedeno kao problem. Kazneno-popravna služba rukovodi svakodnevno operacijama u svim popravnim i pritvorskim centrima. Euleks je zadržao limitiranu kontrolu, mentorsku i savetodavnu ulogu u zatvorima i vršio transport zatvorenika na zahtev. Do kraja avgusta bilo je 1.195 osuđenih zatvorenika i 1.489 pritvorenika u istražnom zatvoru, kako u zatvorskim tako i u pritvorskim centrima. Bilo je 20 žena i 42 maloletnih lica u pritvorskim i zatvorskim ustanovama. Tokom godine zatvorska populacija na mesečnom nivou u zatvoru Dubrava varirala je od 650 do 1.000 zatvorenika, što je ispod njegovog ukupnog kapaciteta od 1.200. Tokom godine radile su tri kazneno-popravne

ustanove, šest pritvorskih centara, jedan centar za zaštitu svedoka i jedna zatvorska bolnica.

Zatvorenici su imali pravo na posete i bilo im je dozvoljeno pridržavanje verske tradicije, kao što je pravo na zahtev za posetu sveštenika. Zatvorske i pritvorske ustanove takođe su nudile modifikovane menije radi pridržavanja običaja za vreme praznika, kao što je verski post. Pritvorenici su mogli da podensu žalbu i zahtev za istragu sudskim vlastima i Kancelariji ombudsmana bez cenzure putem anonimnih kutija u većini zatvorskih ustanova. Kancelarija ombudsmana je odredila na nivou centrale dva lica personala i tri na terenu radi kontrole zatovra tokom godine.

Uz pomoć Evropske komisije, vlada je tokom godine započela izgradnju novog zatvora sa visokim stepenom obezbeđenja u Podujevu, kapaciteta 300 zatvorenika. Vlada je tokom godine sve popravne ustanove i pritvorske centre snabdela nadzornim kamerama. Tokom godine bilo je više zaposlenih zatvorenika nego prethodnih godina, a po prvi put maloletna lica u popravnom centru u Lipljanu učestvovala su u obrazovnim programima u državnim školama, uz pratnju policije, umesto u popravnim centrima. KRCT je primetio da je posmatračkim organizacijama olakšan pristup pritvorskim i popravnim ustanovama.

Vlasti su odobravale posete i kontrolu državnih zatvorskih i pritvorskih centara i od strane CPT i Euleksa. Obudzman i KRCT izvršili su inspekciju popravnih i pritvorskih centara tokom godine. Kontrolori su izvestili o dobroj saradnji sa zatvorsko službom, kao što je mogućnost obavljanja privatnih razgovora sa zatvorenicima tokom poseta. Međutim, u svom oktobarskom izveštaju CPT je naveo tvrdnje nekoliko zatvorenika da su bili upozorenici od strane zatvorskih službenika da se ne žale ili imaju bilo kakav kontakt sa Euleks kontrolorima.

d. Arbitrarnog hapšenja ili pritvaranja

Ustav i zakon zabranjuju proizvoljno hapšenje i pritvaranje, a vlada, Euleks i Kfor generalno su se pridržavali tih zabrana.

Uloga policije i bezbednosnog aparata

Lokalne snage bezbednosti obuhvataju KP i KSF. Po zakonu policija deluje pod upravom Ministarstva unutrašnjih poslova. Euleks je delovao u skladu sa mandatom kontrolora, mentora i savetodavca lokalnim sudskim i institucijama koje primenjuju zakon. Euleks policija takođe je imala operativne dužnosti i policijske operacije sprovodila u skladu sa definisanim mandatom. Euleks poseduje ograničenu izvršnu vlast u oblistima kao što su organizovani kriminal, korupcija, ratni zločini, zaštita svedoka, pranje novca, finansiranje terorista i međunarodna

policijска saradnja. KSF je lako naoružана bezbednosna i civilna odbrambena snada koja funkcioniše pod civilnom upravom Ministarstva za snage bezbednosti Kosova i pod mentorstvom Kfora.

Specijalizovane policijske jedinice istražuju ratne zločine, finansijski kriminal i organizovani kriminal, a u program zaštite svedoka Euleks policije i dalje čini personal sastavljen od Euleks policajaca i funkcioniše nezavisno od KP. Euleks i KP nezavisno upravljaju jedinicama za obaveštajne podatke o kriminalu i organizovanom kriminalu. Međunarodni policajci Euleksa, tužioci i sudiji raspoređeni u zemlji imaju široko diskreciono pravo intervencije u bilo kom pojedinačnom krivičnom predmetu. Međutim, u praksi, mnoge policijske dužnosti i odgovornosti bile su u rukama lokalne policije.

Policijski inspektorat delovao je kao nezavisno telо под Ministarstvom unutrašnjih poslova i imao je mandat za sprovođenje istraga i inspekcija nad policijskim personalom. Inspektorat je postao operativan 1.juna, preuzevši dužnost vršenja istrage personala od Jedinice sa profesionalne standarde (PSU) KP. Do kraja septembra inspektorat i njegov prethodnik, PSU, razmotrili su 438 prijava, od kojih je 380 bilo za disciplinske prekršaje i 58 za krivična dela. Od 58 istraga povodom krivičnih prekršaja, 25 je ostalo pod istragom, 25 je prosleđeno tužilaštvu, tri su prosleđene prekršajnom суду, tri su prвobитно istraživana kao krivični slučajevi ali su redukovani na disciplinske prekršaje, a dva slučaja su zaključena usled nedostatka dokaza.

PSU je istraživala manje policijske prekršaje i dosudila administrativne kazne za prekršaje. Tokom godine jedinica je otvorila 1.244 predmeta, uključujući slučajeve manjeg kršenja principa subordinacije (neposlušnosti) i oštećivanja ili gubitka policijske imovine. Do kraja godine 284 slučajeva ostalo je pod istragom.

Postupak hapšenja i tretman u pritvoru

Policija je generalno hapšenja vršila javno uz nalog izdat od strane sudije ili tužioca, a na osnovu dovoljnog broja dokaza. U nekim slučajevima hapšenja su vršili maskirani ili policajci na tajnom zadatku. Po zakonu, hapšenja moraju biti zasnovana na nalogu tužioca i uhapšenici moraju biti izvedeni pred sudiju u roku od 48 sati. Većinu hapšenja tokom godine sprovela je policija. Izveštaja o policijskoj zloupotrebi pravila 48 sati nije bilo, a vlasti su protiv uhapšenika generalno podizale optužnicu u roku od šest do osam sati ili ih puštale na slobodu. Uhapšenici imaju pravo da budu informisani o razlogu hapšenja na jeziku koji razumeju, ne govore ništa i ne odgovaraju na bilo koja pitanja osim na ona koja se tiču njihovog identiteta, da dobiju pomoć prevodioca, dobiju advokata odbrane i imaju obezbeđenog advokata odbrane ukoliko ne mogu da priušte sami, kao i da prime medicinski i psihijatarski tretman. Policija takođe ima pravo da lice smesti u

privremeni policijski pritvor u trajanju od najviše šest sati radi zaštite lica od povreda ili opasnosti, ili ako lice nije kooperativno primeni blaže mere. Kosovska i Euleks policija generelano su poštovale većinu ovih prava u praksi, ali CPT je utvrdio da neki istražitelji nisu prtvorenike informisali o njihovim pravima.

U svom oktobarskom izveštaju CPT je navela brojne tvrdnje prtvorenih lica da nisu imali mogućnost da kontaktiraju advokata odmah posle njihovog lišavanja slobode, već samo na startu početnog perioda ispitivanja policajca istražitelja. CPT je izneo da je u nekoliko slučajeva pravo na dostupnost advokata navodno stupilo na snagu jedino posle ispitivanja zainteresovanog lica i da su se brojna prtvorena lica žalila da se, iako su tražila eks oficio advokata odmah nakon hapšenja, njihov prvi kontakt sa advokatom desio pri njihovom prvom pojavljivanju pred sudom. Iako prtvorenici imaju pravo da obaveste članove svoje porodice o svom pritvoru, CPT je navela u svom oktobarskom izveštaju da se poštovanje ovog prava od strane vlasti izgleda pogoršalo od njegove posete 2007.godine. CPT je izvestio o brojnim prtvorenim licima koja su se žalila da KP nije ispunjavala njihove zahteve da obaveste članove svoje porodice ubrzo posle hapšenja i da je to bivalo omogućeno samo pred kraj policijskog pritvora. CPT je potvrđio te tvrdnje pregledajući dnevnike prtvora i arhivu prtvora u nekoliko policijskih stanica koje je posetio.

Posle prvobitne odluke, sud može da zadrži lica u istražnom pritvoru 30 dana od datuma hapšenja i pritvor može produžiti ukupno u trajanju do jedne godine ako optužnica ne bude podignuta. Posle podizanja optužnice i do zaključenja sudskog postupka, može da bude naloženo vraćanje u pritvor ili prekid pritvora samo odlukom sudske komisije. Postoji funkiconalan sistem kaucije. Zakon dozvoljava kućni pritvor, konfiskaciju putnih dokumenata i proširenu upotrebu kaucije kao alternative za istražni pritvor. Optuženi takođe može da se žali na vraćanje u pritvor. Pod vanrednim okolnostima, hapšenja i pritvaranje lica bez naloga može da vrši Kfor. Komandant Kfora može da prtvori lice na 72 sata, što je obnovljivo drugim periodom od 72 sata. Posle 144 sati Kfor mora prtvorenika da pusti na slobodu. Tokom godine nije bilo izveštaja o hapšenju lica bez naloga od strane Kfora.

Istražni pritvor: dug pritvor, kako pre tako i za vreme sudskog postupka, i dalje je problem. Zakonom je predviđeno da sudija može da izrekne meru istražnog pritvora kada postoji osnovana sumnja da je lice počinilo krivično delo i da postoji verovatnoća da će uništiti, prikriti ili krivotvoriti dokaze, uticati na svedoke, pobeći, ponoviti krivično delo ili počiniti durgo krivično delo, ili ako su druge mere predviđene zakonom nedovoljne da osiguraju prisustvo optuženog za vreme krivičnog postupka. U praksi, međutim, sudije rutinski koriste vraćanje u pritvor bez zahteva za opravdanim dokazima. Pogotovo u Okružnom суду u Mitrovici, čije je privremeno sedište u Vučitrnu, vraćanje u pritvor prtvorenika kontinuirano

se produžavalo tokom čitavog perioda dok je sud delovao sa ograničenom pravnom sposobnošću. Do kraja godine 457 od 1.918 lica držano u istražnom pritvoru tokom godine, još uvek se nalazi u pritvoru. Faktori kao što su sudska neefikasnost i korupcija prouzrokuju odlaganja suđenja.

Amnestija: dana 17. februara, vršilac dužnosti predsednika pomilovao je 103 lica (približno 10% ukupne zatvoreničke populacije) u čast treće godišnjice nezavisnosti zemlje.

e. Lišavanja fer javnog suđenja

Ustavom je predviđeno nezavisno sudstvo. Međutim, sudstvo je povremeno bilo pristrasno, podložno spoljnim uticajima i nije uvek obezbeđivalo odgovarajući postupak. Bilo je izveštaja o korupciji u sudstvu, a sudska sistem bio je neefikasan. Za razliku od prethodnih godina, u primeni je bio efikasan mehanizam za disciplinske postupke protiv sudija, i do kraja septembra je u 34 predmeta protiv sudija bilo saslušanja i donešenih presuda.

U novembru, Evropska komisija izvestila je o unapređenju sudskog sistema zemlje, ali je navela da je sistem i dalje slab, a sudska efikasnost treba da bude povećana.

Sudska sistem obuhvata Ustavni sud, Vrhovni sud, pet okružnih sudova, Trgovinski sud, 25 opštinskih sudova, 25 prekršajnih sudova i apelacioni prekršajni sud.

Posredstvom Euleksa, 31 međunarodni sudija i 15 međunarodnih tužilaca pomagalo je lokalnim sudijama i tužiocima. Postoji jedno državno javno tužilaštvo, pet okružnih tužilaštava i sedam opštinskih tužilaštava. Euleks je sprovodio svoju izvršnu vlast preko specijalnog tužilaštva od osam međunarodnih tužilaca fokusiranih na ozbiljna krivična dela kakva su trgovina ljudima, pranje novca, ratni zločini i terorizam.

U krivičnim predmetima u kojima su Euleks međunarodne sudije sprovodile svoju jurisdikciju, Euleks sudije bile su u mešovitim komisijama sa lokalnim sudijama. Euleks sudije činile su većinu tih komisija, sa jednim Euleks sudijom koji je obavljao dužnost predsedavajućeg sudije. Predsednik Skupštine Euleks sudija ima ovlašćenja da kreira komisiju u čijem su sastavu samo lokalne sudije ili čine većinu, ili da ne dodeli pojedine etape postupka Euleks sudijama. U civilnim predmetima u kojima Euleks međunarodne sudije sprovode jurisdikciju, sudske komisije sastavljene su od tri sudije, od kojih su dve Euleks sudije.

Pod upravom Sudskog veća, Kancelarija disciplinske komisije odgovorna je za istragu aktivnosti sudija i laičkih sudija, kao i za sudske gonjenje pred Sudskim većem u slučajevima lošeg postupanja. Do kraja avgusta 149 novih slučajeva bilo je upućeno komisiji na postupanje.

Okrugli sud u Mitrovici nastavio je tokom godine da deluje parcijalno. Samo Euleks sudije bile su smeštene u sudske prostorijama u severnoj Mitrovici.

Delovanje Euleksa u Okružnom sudu u Mitrovici obustavljeno je u jesen, posle sprečavanja Euleksovih sudija i tužilaca da dođu do suda u severnoj Mitrovici od strane sprskih pristalica tvrde linije. Euleks je bio prinuđen da ponovo razmatra premeštanje suđenja negde drugde u zemlji. Ostalim poslovima okružnog i opštinskog suda u Mitrovici, kao i okružnog i opštinskog tužilaštva u Mitrovici i dalje se rukovodi iz Opštinskog suda u Vučitrnu. Okružni i opštinski sud u Mitrovici, kao i opštinski sud u Leposaviću i Zubinom Potoku ostali su zatvoreni posle protesta protiv nezavisnosti zemlje 2008.godine.

Srpska vlada nastavila je da rukovodi nelegalnim paralelnim sudskim sistemom u srpskim enklavama i većini srpskih opština.

Postupak suđenja

Suđenja su javna, a optuženi uživaju pretpostavku nevinosti, pravo da prisustvuju svom suđenju, suočavanja sa svedocima, pravo da vide dokaze i imaju pravno zastupništvo. Vlasti mogu da obezbede pravno zastupništvo o trošku države ako je neophodno; međutim, ovaj postupak se u praksi retko koristi. Optuženi imaju pravo žalbe. Suđenje se obavlja pred komisijom (panelom) koja se sastoji od profesionalnih i laičkih sudija; ne postoje suđenja pred porotom.

Komisija za pravnu pomoć, nezavisna vladina agencija, pružila je besplatnu pravnu pomoć licima sa niskim prihodima. Veći deo te pomoći koju je pružila komisija tokom godine bila je za civilne ili administrativne predmete. Ministarstvo pravde rukovodilo je takođe odsekom za zastupništvo žrtava, pomažući u obezbeđivanju pristupa pravdi žrtvama kriminala. Odsek je pružio besplatnu pravnu pomoć žrtvama svih krivičnih dela sa posebnim fokusom na žrtve nasilja u porodici, trgovine ljudima, zlostavljanja dece i silovanja. Odsek je rukovodio sa 15 kancelarija širom zemlje i pružao pomoć 24 sata dnevno.

Sudski integracioni odsek kojim je upravljalo Ministarstvo pravde nastavio je da se bavi problemima koji se tiču manjina. S tim u vezi, ministarstvo je upravljalo sa 11 sudskih kancelarija za uspostavljanje veza kako bi se pomoglo manjinskim zajednicama u oblastima sa srpskom većinom, pružanjem pratnje do suda, popunjavanjem dokumenata kod sudova u njihovo ime i pružanjem informacija i pravne pomoći izbeglim i interno raseljenim licima.

Euleks nadgleda slučajeve ratnih zločina. Euleks može da istražuje i rešava sudskom odlukom slučajeve bilo nezavisno, bilo, gde je odgovarajuće, zajedno sa kosovskim partnerima.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Nije bilo izveštaja o tome da su vlasti ili Kfor držali političke zatvorenike ili pritvorenike.

Civilni sudski postupak i pravni lekovi

Pojedinci se mogu žaliti sudovima kako bi zatražili odštetu zbog kršenja ljudskih prava ili prekida istog. Bilo je jako malo takvih nerešenih parnica. Pojedinci su se obratili Ustavnom суду zbog razmatranja njihovih prava radi adekvatnog procesa. U više od 60% od 164 podnesaka Ustavnom суду tokom godine navedeno je kršenje ustavnih prava od strane sudova, tužilaca ili policije.

Restitucija imovine

Sistemske poteškoće za restituciju imovine traju i dalje. Junski izveštaj Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OSCE) utvrdio je da nerešena potraživanja imovine vezana za kosovski sukob sprečavaju povratak izbeglica i nepovoljno utiču na ljudska prava svih zajednica, pogotovo zajednica kosovskih Srba i drugih nealbanskih zajednica. Konfuzna mešavina zakona, propisa, administrativnih instrukcija i sudske prakse, kao i nelegalnog okupiranja imovine i višestruka potraživanja iste imovine, sprečavaju pravni sistem u razmatranju predmeta imovinskih prava.

Imovinska agencija Kosova (KPA) odgovorna je za rešavanje potraživanja stambene, komercijalne i poljoprivredne imovine, koja su posledica sukoba na Kosovu. OSCE kontrolori naveli su nekoliko problema koji sprečavaju rad KPA, kao što su višestruka potraživanja podnesena za istu imovinu, nelegalno okupiranje imovine, prepreke pri registraciji imovinskih prava, i kašnjenje imenovanja članova KPA apelacione komisije. Kosovski Srbi u severnom delu Mitrovice i dalje okupiraju imovinu kosovskih Albanaca i odbijaju pristup vlasnicima; kosovski Albanci u južnom delu opštine okupirali su i odbijaju pristup kosovskih Srbima njihovoj imovini. Tokom godine KPA je sprovedla samo deo iseljavanja za koje je imala naloge usled zabrinutosti vlasti da će pokušaji uručenja opomena za iseljenje dovesti do nasilja. Ograničenja u vršenju mandata KPA u severnom delu i nepostojanje krivičnog gonjenja prekršioca imovinskog prava takođe su sprečili implementaciju presuda o imovinskim pravima.

Zaostatak u rešavanju potraživanja vezanih za imovinu u opštinskim sudovima i dalje je veliki, sa približno 20.000 neizmirenih potraživanja do kraja godine predstavlja gotovo isključivo novčana potraživanja kosovskih Srba za ratnu odštetu.

f. Arbitrarnog mešanja u privatnost, porodicu, domaćinstvo i korespondenciju

Ustav i zakon zabranjuju takve aktivnosti, a vlada, Euleks i Kfor generalno su poštivali tu zabranu u praksi. Kfor snage zadržale su mogućnost pružanja pomoći lokalnoj i Euleks policiji u vršenju pretresa visokorizičnih osumnjičenih lica, a samostalno su vršile pretrese privatne imovine radi pronalaženja naoružanja bez sudskih naloga, što je zasnovano na ovlašćenjima mirovnih snaga iz Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN.

Tokom godine Kfor nije izvršio nijedan takav pretres.

Odeljak 2. Poštovanje građanskih sloboda, kao što su:

a. Sloboda govora i medija

Status slobode govora i medija

Ustav i zakon predviđaju slobodu govora i štampe, a vlada je u praksi generalno poštivala ta prava. Međutim, bilo je izveštaja o tome da su javni zvaničnici, političari i biznismeni zastrašivali predstavnike medija. Mediji su se takođe susretali sa poteškoćama pri dobijanju informacija od vladinih i javnih institucija, što je dodatno otežano činjenicom da vlada formirana u februaru nije imenovala portparola.

Sloboda štampe: prema Udruženju profesionalnih novinara Kosova (APJK), finansijske poteškoće medijskih distributera čine uredničku samostalnost i novinarski profesionalizam, i štampanih i televizijskih medija, osetljivim na spoljašni uticaj i pritisak. Nekoliko dnevnih listova bilo je finansijski samodovoljno i stoga bilo u mogućnosti da razvija uredničku politiku nezavisnu od privrednih i političkih interesa. Međutim, drugi listovi su se oslanjali na finansiranje od strane privrednih i političkih interesnih grupa, kao i vlade, što im je obezbeđivalo finansijsku podršku u zamenu za pozitivno izveštavanje ili odsustvo kritičkog izveštavanja.

Budžet javnog emitera, Radio-televizije Kosovo (RTK) kontrolisan je od strane Skupštine. Zakon predviđa regulisanje programskog sadržaja RTK i zahteva da najmanje 15% programskog vremena RTK, uključujući i udarne termine, bude posvećeno manjinskim zajednicama na njihovi jezicima, na proporcionalnoj osnovi. Nasilje i uznemiravanje: Do kraja godine, AJPK je prijavio 33 slučaja u kojima su vladini zvaničnici, privredne interesne grupe ili vlasnici medija prekršili slobodu medija, uključujući verbalne pretnje novinarima i njihovim agencijama, pritiske na medije da ne objave materijale i članke, kao opstrukcija rada novinara. AJPK je takođe izvestilo o tome da su se mnogi novinari žalili da im urednici često nisu dozvoljavali da objave ili emituju priče u kojima ima kritika na račun vlade ili određenog zvaničnika, zbog preferisanja ili veza urednika ili medijskih distributera sa određenim visokim vladinim zvaničnicima. U nekim slučajevima novinari su prijavili da su im urednici pretili otkazom ako nastave da prave priče u kojima ima

kritika na račun vlade. Pet novinara je prijavilo da su ih urednici sprečili da prave priče o korupciji na visokim nivoima vlasti.

Cenzura: Iako nije bilo direktnе cenzure u štampanim ili elektronskim medijima, novinari su prijavili da postoji pritisak od strane političara i organizovanog kriminala koji često za posledicu ima autocenzuru. Neki novinari su se uzdržavali od kritičkog istražiteljskog izveštavanja zbog straha za svoju ličnu sigurnost ili za svoja radna mesta. Novinarima je u nekim prilikama nuđena finansijska naknada u zamenu za potizivno izveštavanje ili napuštanje istraživanja, a vladini zvaničnici i osumnjičeni kriminalci verbalno su pretili nekim novinarima zbog negativnog izveštavanja. Prema urednicima, vladine agencije i korporacije povukle su reklame iz dnevnih listova koji su objavili materijal u kojima ih kritikuju.

Internet sloboda

Nije bilo ograničavanja pristupa internetu od strane vlasti ili pouzdanih izveštaja o tome da su vlasti kontrolisale elektronsku poštu ili internet pričaonice. Pojedinci i grupe mogli su da izražavaju svoje stavove preko interneta, kao i putem elektronske pošte.

Akademска sloboda i kulturni događaji

Nije bilo ograničavanja akademske slobode ili kulturnih događaja od strane vlasti.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Ustav i zakon predviđaju slobodu okupljanja, a vlada, Euleks i Kfor generalno su u praksi poštovali to pravo.

Zakon o javnom okupljanju zahteva da organizatori informišu policiju o protestima 72 sata pre događaja. Policija je dužna da obavesti organizatore u roku od 48 sati da li će protesti biti dozvoljeni.

Pokret "Samoopredeljenje" (Vetevendosje) je izvestio da je sedam demonstranata povređeno u sukobu sa policijom za vreme protesta 12.maja ispred dve vladine zgrade. Aktivisti pokreta "Samoopredeljenje"inicirali su nasilne proteste usmerene protiv posete visokog zvaničnika srpske vlade. Policija je odgovorila suzavcem kada su demonstranti počeli da bacaju kamenje i kese sa bojom na vladine zgrade. Petnaest policijaca KP je povređeno, a demonstranti su oštetili zgrade i vozila vlade.

Sloboda udruživanja

Ustav i zakon predviđaju slobodu udruživanja, a vlasti su u praksi generalno poštovale to pravo.

c. Sloboda veroispovesti

Videti *Međunarodni izveštaj o verskoj slobodi* Stejt departmenta na www.state.gov/j/drl/irf/rpt.

d. Sloboda kretanja, interno raseljena lica, zaštita izbeglica i apatrida

Ustav i zakon predviđaju slobodu kretanja unutar zemlje, putovanja u inostranstvo, emigraciju i repatrijaciju, a vlada i Euleks generalno su poštovale ta prava; međutim, međunacionalne tenzije, barikade na putevima koje su postavili kosovski Srbi pristalice tvrde linije, kao i stvarna i primetna zabrinutost za bezbednost, u praksi su ograničili slobodu kretanja.

Vlada je sarađivala sa Kancelarijom visokog komesara za izbeglice UN (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama na pružanju zaštite i pomoći interno raseljenim licima, izbeglicama, izbeglicama povratnicima, tražiocima azila, apatridima i drugim zainteresovanim licima.

Policija i dalje bezbednosnu situaciju ocenjuje kao stabilnu, ali krhku. Pripadnici nacionalnih zajednica i dalje borave uglavnom unutar ili putuju u oblasti gde njihova grupa čini većinu.

Kretanje unutar zemlje: Blokade na putevima koje su postavili Srbi pristalice tvrde linije od jula do kraja godine u mnogome su ograničile kretanje u tom delu i u nekim slučajevima presekla pristup svim oblastima, što je bila reakcija na zajedničko angažovanje EU, Kfora i kosovske vlade na uvođenju legalne kosovske granične kontrole prelaza na severnoj granici. Pored toga, primetni rizik i sporadični nasilni incidenti, kao i zastrašivanje, nastavili su da ograničavaju slobodu kretanja kosovskih Albanaca na severu i Srba u drugim delovima zemlje.

Dana 27.jula, Srbi pristalice tvrde linije napali su i otvorili vatru na objekte na graničnom prelazu Jarinje, na granici između Kosova i Srbije.

Devet vojinika Kfora je povređeno u napadima kosovskih Srba pristalica tvrde linije na granični kontrolni punkt Jarinje, 28.septembra. Pristalice tvrde linije koristili su cevaste bombe, poluautomatsko oružje, granate i vozila protiv vojnika Kfora pokušavajući da se probiju kroz kontrolni punkt za vozila i poremetiti bezbednosnu i carinsku proceduru na granici. Nekoliko srpskih pristalica tvrde linije takođe je bilo povređeno u napadu kada su snage Kfora odgovorile u samoodbrani.

Dana 28.novembra, sprske pristalice tvrde linije protestovale su protiv pokušaja Kfora da ukloni barikade blizu sela Jagnjenica u opštini Zubin Potok.

Demonstranti su pucali, bacali petarde i molotovljeve koktele, kao i cevaste bombe na personal Kfora, kada je povrede zadobilo 29 pripadnika Kfora, uključujući četiri vojnika Kfora koji su zadobili teške povrede.

Interno raseljena lica (IDPs)

Prema UNHCR-u, do kraja godine bilo je 18.093 registrovanih raseljenih lica u zemlji, od sukoba 1999.-2000.g. i potonjeg nasilja, od kojih 54% čine kosovski Srbi, 40% kosovski Albanci i 6% Roma, Aškalija i Egipćana. Po informacijama Centra za kontrolu interno raseljenih (IDMC), značajan broj naknadnih IDPs, potogovu Roma, Aškalija i Egipćana, ostao je neregistrovan i vlastima nepoznat. Od 4.100 raseljenih lica od nereda 2004.godine, približno 1.000 su i dalje IDPs. Prema IDMC, većina IDPs ostala je u oblastima gde njihova etnička grupa čini brojnu većinu. Prema IDMC, procenjeno je da 4.000 i dalje žive u kolektivnim centrima, u lošim uslovima i uz povremenu pomoć. Mnogi neregistrovani raseljeni Romi, Aškalije i Egipćani žive u neformalnim naseljima, u kojima nemaju struju i druge osnovne servise. Tokom godine Ministarstvo za zajednice i povratak budžetiralo je pet miliona evra (6,5 miliona USD) za povratak i pomoć IDPs. Donatori iz međunarodne zajednice takođe su obezbedili direktno finansiranje implementacije partnerskih projekta za povratak u saradnji sa Ministarstvom za zajednice i povratak. Sredstva su utrošena na obnovu stambenog prostora, pomoć u hrani i ostaloj robi, subvencijama za stvaranje prihoda i osnovnoj pomoćnoj infrastrukturi, kao što su putevi i sistemi vodosnabdevanja. Međutim, nedostatak stambenih objekata i loši ekonomski uslovi i dalje su galvne smetnje za povratak. Mnogi IDPs takođe navodno se i dalje nerado vraćaju u svoje domove zbog zabrinutosti za bezbednost, loših lokalnih službi i poteškoća oko ponovnog vraćanja u posed i ponovne izgradnje svoje imovine.

Zaštita izbeglica

Pravo na azil: Zakon predviđa dodeljivanje statusa azilanta ili izbeglice, a vlada je ustanovila sistem za pružanje zaštite izbeglica. Administrativne instrukcije za implementaciju zakona, kao što su postupak i standardi za prijem i početni tretman tražilaca azila, i prava i obaveze tražioca azila, objavljenе su ali se još uvek ne primenjuju. Tokom godine UNHCR je nastavio da pruža pomoć Odeljenju za državljanstvo, azil i migracije u jačanju pravne sposobnosti za rešavanje zahteva sudskom odlukom, da pruža obuku graničnoj policiji za identifikaciju i postupanje sa licima koja traže azil na graničnim prelazima, kao i za sprečavanje povratka lica u zemlje gde bi njihovi životi ili sloboda bili u opasnosti. Nacionalna komisija za izbeglice, ustanovljena 2010.g., počela je sa radom tokom godine. Vlada, u saradnji sa Evropskom komisijom, izgradila je novi prijemni centar za tražioce azila u opštini Lipljan.

Tokom godine 2.715 ljudi prisilno je vraćeno u zemlju, uglavnom iz zapadne Evrope. Tokom godine vlada je uvećala, deset puta u odnosu na 2010.godinu, finansiranje programa prijema i reintegracije nedobrovoljnih povratnika, pre svega porodica i pojedinaca Roma, Aškalija i Egipćana vraćenih iz zapadne Evrope. Uprkos ovom napretku u izveštaju Saveta bezbednosti UN od 31.oktobra tvrdi se da se povratnici u zemlju i dalje suočavaju sa poteškoćama u vezi dostupnosti službe za registraciju građana, stambenog prostora, zdravstvene nege, zaposlenja i obrazovanja.

Trajna rešenja: Do kraja godine zemlja je pružila utočište za 146 izbeglica, uglavnom iz susednih zemalja.

Prema UNHCR-u, tokom godine 188 tražilaca azila obratilo se u vezi međunarodne zaštite u zemlji. Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije i centar za azilante smestili su sve tražioce azila. Do kraja godine devet tražilaca azila ostalo je u zemlji.

Apatridi

Broj lica bez domovine (apatridi) nije bio dostupan, ali UNHCR je izvestio o pomoći 13.135 lica iz romske, aškalijske i egipćanske zajednice pri dobijanju državaljanstva poslednjih godina. Deca dobijaju državaljanstvo od svojih roditelja ili na osnovu rođenja u zemlji.

Odeljak 3. Poštovanje političkih prava: Pravo građana da menjaju vlast

Ustav i zakon pružaju pravo stanovnicima da mirnim putem menjaju vlast, a građani svoje pravo koriste putem periodičnih, slobodnih i fer izbora na osnovu univerzalnog prava glasa.

Vlada Srbije nastavila je da upravlja nelegalnim paralelnim strukturama vlasti u enklavama kosovskih Srba.

Izbori i učešće u politici

Nedavni izbori: U decembru 2010.godine u zemlji su održani prevremeni izbori za Skupštinu, odmah posle skupštinskog izglasavanja nepoverenja vlasti u novembru 2010.godine. Izbori su održani 2011.godine. Vlada je 9.januara ponovila glasanje u opštinama Srbica, Glogovac i Dečani, kao i na tri izborna mesta u Mališevu i Lipljanu gde je Centralna izborna komisija poništila rezultate zbog nepravilnosti i izbornih manipulacija. Vlada je 23.januara organizovala ponovno glasanje u opštini Mitrovica, što je bila posledica presude Vrhovnog suda po žalbi jedne

političke stranke u vezi neispravnosti ultraljubičastog mastila i lampi korišćenih u decembarskom izbornom krugu 2010.g.

Domaći i inostrani posmatrači tvrdili su da izbori zadovoljavaju većinu međunarodnih standarda ali su naveli ozbiljne nepravilnosti i izborne manipulacije u nekim delovima zemlje, uključujući narušavanje izbornog postupka, falsifikovanje potpisa u glasačkim spiskovima i nepravilnosti pri brojanju glasova. Oni su prijavili slučajeve porodičnog glasanja (muške glave porodice glasaju u ime ženskih članova porodice) širom zemlje. Posmatrači su takođe naveli slučajeve pritiska i zastrašivanja domaćih posmatrača.

Posle konstitutivne sednice Skupština je potvrdila novu koalicionu vladu na čijem je čelu bila Demokratska partija Kosova premijera Hašima Tačija, a Bedžet Pacoli je izabran za predsednika 22.februara. Na zahtev opozicionih stranaka, 30.marta, Ustavni sud je doneo odluku da skupštinski izbor predsednika Pacolija predstavlja kršenje Ustava zato što nije bilo validnog kvoruma za obavljanje glasanja i zbog toga što nije bilo više od jednog kandidata u izbornoj trci. U svojoj odluci sud je objavio da skupštinsko glasanje nije više na snazi i trenutno okončao Pacolijev mandat. Politički lideri su se zatim složili oko većinskog kandidata i 7.aprila Skupština je izabrala Atifete Jahjagu za predsednicu. Politički dogovor bio je zasnovan na značajnoj izbornoj reformi koja je trajala do kraja godine.

Političke partije: Političke partije mogle su da deluju bez ograničenja ili ometanja, ali udruživanje stranaka odigralo je važnu ulogu u pristupu vladinim službama, kao i društvenim i prilikama za zaposlenje. Klanovska lojalnost je takođe odigrala važnu, iako nezvaničnu, ulogu u političkim organizacijama.

Učešće žena i manjina: Bilo je 40 žena u Skupštini od ukupno 120 poslaničkih mesta. Izborni zakon zahteva kvotu od 30% za ženske parlamentarce. Nije bilo žena u šestočlanom predsedništvu Skupštine. U vlasti su bile dve žene zamenice premijera i dve žene ministri (jedna je istovremeno bila zamenik premijera). Nije bilo žena zamenica ministara. Iako nijedna žena nije izabrana na izborima za gradonačelnika 2010.g., žene su predstavljale 31% izabranih opštinskih predstavnika.

Bilo je 25 pripadnika etničkih manjina u Skupštini, uključujući 13 kosovskih Srba i 12 pripadnika drugih grupa, uključujući etničke Turke, Bošnjake, Gorance, Rome, Aškalije i Egipćane. Ustav zahteva 10 rezervisanih mesta u Skupštini za kosovske Srbe i 10 za pripadnike drugih etničkih manjina.

Odeljak 4. Korupcija zvaničnika i transparentnost vlasti

Zakon predviđa krivične kazne za korupciju zvaničnika; međutim, vlada ovaj zakon nije implementirala efikasno i zvaničnici su navodno bili umešani u korupcijsku praksu. Bila je rasprostranjena javna percepcija korupcije u vlasti.

Međunarodne organizacije i nevladine organizacije (NGOs) nastavile su da izveštavaju o tome da je korupcija ozbiljan problem. Nedostatak efikasnog sudskega nadzora i opšte slabosti vladavine prava doprineli su korupciji u vladi.

Institucionalna slabost Antikorupcijske agencije takođe je doprinela labavom nadzoru antikorupcijskog angažovanja. U novembru Evropska komisija je izvestila o minimalnom napretku u borbi protiv korupcije, kao što je vladin "početak bavljenja slučajevima korupcije".

Istražitelji Euleksovog specijalnog tužilaštva su razgovarali 20.septembra sa bivšim ministrom transporta i telekomunikacija i skupštinskim poslanikom Fatmirom Limajem u vezi istrage. Istražitelji su sumnjičili Limaja za proneveru do 80 miliona evra (104 miliona USD) iz ministarstva i putem tenderskih procedura tokom svog ministarskog mandata. Odgovarajući na zahtev Euleksovog specijalnog tužilaštva, Vrhovni sud je 16.novembra odobrio poslednji šestomesečni produžetak istražnog perioda u predmetu.

Žalbena komisija je 3.maja potvrdila optužnicu protiv pet državaljna za trgovinu ljudskim organima, organizovani kriminal, nezakonito bavljenje medicinom i zloupotrebu službenih ovlašćenja u 2008.godini. Optužnice su povezane sa Medikus klinikom u Prištini koju je KP zatvorila 2008.g. posle višemesečne istrage međunarodne trgovine organima. Euleks tužilac iz specijalnog tužilaštva podigao je 10.juna dodatnu optužnicu protiv dve osobe. Suđenje je počelo 4.oktobra u prištinskom Okružnom судu pred komisijom sastavljenom od jednog kosovskog i dve Euleks sudije. Svih sedam optuženih izjasnili su se da nisu krivi. Suđenje nije završeno do kraja godine.

Korupcija i uticaj vlade i dalje su problemi u snagama bezbednosti. U junu je Antikorupcijski tim KP uhapsio osam KP policajaca iz Operativne jedinice za podršku iz Mitrovice na osnovu optužbi za korupciju i primanje mita. Policajci su osumnjičeni za iznudu novca od vozača kamiona na kontrolnim punktovima za vozila. Predmet nije zatvoren do kraja godine.

Komisija u mešovitom sastavu od Euleks i kosovskih sudija odbacila je 15.decembra svih pet tačaka optužnice za korupciju koju je Euleks podigao protiv bivšeg guvernera Centralne banke Kosova, Hašima Redžepija, zbog nedostatka dokaza. Euleks je prvo podigao optužnicu protiv Redžepija zbog sumnje o zloupotrebi službenog položaja, korupcije, mita, utaje poreza i pranja novca u avgustu 2010.g.

Istražni sudija je 8.septembra u prištinskom Okružnom судu odbacio sve optužbe protiv direktora carine Naima Huragljice i pravnog savetnika carine Ljuljzima Rafune za umešanost u zaveru lišavanja vlade 2,5 miliona EUR (3,3 miliona USD) poreskog prihoda od cigareta. Sudija je doneo odluku da Euleks tužiocu nisu imali uverljive dokaze koji bi osigurali osuđivanje. Međutim, 19.oktobra, komisija u mešovitom sastavu od kosovskih i Euleks sudija, u prištinskom Okružnom судu,

donela je odluku da delimično podrži žalbu tužilaca i potvrdila je jednu tačku optužnice – zloupotrebu službenog položaja.

Antikorupcijska agencija i Kancelarija glavnog revizora (OAG), dve su osnovne agencije zadužene za borbu protiv korupcije u vlasti. Tokom godine

Antikorupcijska agencija primila je oko 150 prijava o korupciji, pored 67 slučajeva prenesenih iz 2010.g.; 25 slučajeva upućeno je na krivično gonjenje, 10 je predato KP, oko 100 je zatvoreno zbog nedostatka dokaza i blizu 70 je bilo pod istragom.

OAG je izvršila reviziju fiskalne uprave i odgovornosti u centralnoj vlasti, opštinskim vlastima i javnim preduzećima. Tokom godine OAG je izvršila poresku kontrolu većine ministarstava, kancelarije predsednika i Skupštine. Zakon predviđa dostupnost vladinih informacija javnosti, kao i kazne za institucije i zvaničnike koji ne obezbede pristup informacijama kako zakon propisuje.

Studija koju je sprovela nevladina organizacija FOL ("Govori glasnije") a koja pokriva period od maja 2010.g. do maja 2011.g., pokazala je da približno 48% zahteva za pristup zvaničnim dokumentima (poslatih nasumice lokalnim i centralnim vlastima) dobije pozitivan odgovor.

Odeljak 5. Stav vlade prema istragama navodnog kršenja ljudskih prava od strane međunarodnih i nevladinih organizacija

Širok spektar domaćih i međunarodnih grupa za ljudska prava generalno je delovao bez ograničenja vlasti, istražujući i objavljajući svoje zaključke o slučajevima gde su uključena ljudska prava. Vlada je povremeno bila kooperativna i reagovala je na njihova mišljenja. Vlada se s vremenom na vreme susretala sa kontrolorima iz domaćih nevladinih organizacija, odgovarala na njihove zahteve ili preuzimala akcije reagujući na njihove izveštaje ili preporuke.

Vladina tela za ljudska prava: Kancelarija ombudsmana ima ovlašćenja da vrši istragu navoda o kršenju ljudskih prava i zloupotrebi autoriteta vlasti. Ombudsman je smatran neefikasnim, a tokom godine brojni visoki i iskusni članovi personala dali su ostavku na svoje dužnosti. Do kraja septembra kancelarija je izdala samo jedno javno saopštenje u vezi kršenja ljudskih prava. Saopštenje nije bilo vezano za institucije vlasti i stoga je bilo van delokruga ovlašćenja ombudsmana, a sadržalo je činjenične nepreciznosti u pogledu situacije kojom je trebalo da se bavi. Izveštaj o napretku na Kosovu Evropske komisije za 2011.g., navedena je slabost institucije ombudsmana, kao i potreba da ombudsman unapredi komunikaciju sa javnošću o rezultatima svog rada.

Odeljak 6. Diskriminacija, društvene zloupotrebe i trgovina ljudima

Zakon naročito zabranjuje diskriminaciju na osnovu rase, pola, etničkog porekla, invaliditeta, društvenog statusa ili jezika. Vlada ove zabrane nije primenjivala efikasno.

Žene

Silovanje i nasilje u porodici: Iako zakon silovanje tretira kao krivično delo, supružničko silovanje nije posebno naglašeno. Prema krivičnom zakoniku, silovanje je kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju od dve do 10 godina; statutarno silovanje (seksualni odnos sa detetom ispod 16 godina starosti) je kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju od pet do 20 godina. Silovanje koje uključuje i ubistvo kažnjivo je zatvorskom kaznom u trajanju od 10 do 40 godina. Posmatrači veruju da su slučajevi silovanja u značajnoj meri neprijavljivani zbog kulture stigmatizovanja žrtava i njihovih porodica.

Nasilje u porodici nad ženama, uključujući supružničko zlostavljanje, i dalje je ozbiljan i istrajan problem. Zakon zabranjuje nasilje u porodici, a osuđivanje nosi zatvorsku kaznu od šest meseci do pet godina. Zakon nasilje u porodici tretira kao građanski spor, osim ako žrtva nije fizički povređena. Nepokoravanje presudi građanskog suda vezanoj za nasilje u porodici, jeste krivično delo i može biti krivično gonjeno. Kada žrtva podnese tužbu, policijske jedinice za nasilje u porodici sprovode istragu i predmet predaju tužiocu. Prema Specijalnom tužilaštvu, lojalnost porodici, siromaštvo i zaostali nerešeni predmeti i u građanskim i u krivičnim sudovima, doprinose niskoj stopi krivičnog gonjenja.

Osuđivanje u slučajevima nasilja u porodici bilo je retko, a kazne su se kretale od sudskog ukora do zatvaranja. Tradicionalni društveni stav prema ženama u društvu kojim dominiraju muškarci doprinosio je visokom stepenu zlostavljanja u porodici i malom broju prijavljenih slučajeva.

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja imalo je jedinicu sa jedinom namenom da se bavi nasiljem u porodici. Ministarstvo je pružilo izvesnu finansijsku pomoć nevladinim organizacijama koje upravljaju skloništima za žrtve nasilja u porodici, gde je takođe smešten mali broj žrtava trgovine ljudima (trafikinga ljudima).

Ministarstvo je takođe pružalo socijalne usluge putem centara za socijalno staranje. Nekoliko domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija bavilo se aktivnostima pružanja pomoći ženama; međutim, bile su ograničene tradicijom čutanja kada je reč o nasilju u porodici, seksualnom zlostavljanju i silovanju.

Škola za obuku policajaca nudila je specijalne kurseve o nasilju u porodici i silovanju. Poilicija je navodno adekvatno reagovala na prijave slučajeva silovanja i nasilja u porodici.

Seksualno uzinemiravanje: Ne postoji poseban zakon protiv seksualnog uzinemiravanja, koje je bilo čest problem. Organizacije za ženska prava ukazale su na to da se seksualno uzinemiravanje obično događa na radnom mestu, ali da ostaje

neprijavljenog zbog straha od otkaza ili podvrgavanja fizičkoj odmazdi. Javna svest o seksualnom uznemiravanju i dalje je na niskom nivou, a prijavljeno je samo nekoliko slučajeva.

Pravo na reprodukciju: Parovi i pojedinci imaju pravo da slobodno i odgovorno odluče o broju dece, vremenskom razmaku između dece i tajmingu rađanja dece, kao i da imaju informacije i načine da to učine bez diskriminacije, prinude i nasilja. Zakon štiti prava na reprodukciju pojedinaca i parova, uključujući pravo na informacije i pristup servisima u vezi reprodukcije. U praksi vlada je generalno poštovala prava na reprodukciju. Fond UN za populaciju izvestio je o tome da je dostupnost informacija o reproduktivnom zdravlju i lečenju generalno rasprostranjena i pravična, ali siromašne, marginalizovane i neobrazovane zajednice često dobijaju ograničen pristup informacijama. Javno zdravstvo obezbeđivalo je ograničeni tretman infekcija prenosivih seksualnim putem.

Diskriminacija: Žene imaju ista zakonska prava kao muškarci, ali tradicionalno imaju niži status unutar porodice, što utiče na njihov tretman unutar pravnog sistema. Agencija za rodnu jednakost u premijerovom kabinetu ima mandat da implementira i kontroliše zakon o rodnoj jednakosti.

Relativno mali broj žena bio je na višim rukovodećim mestima u privredi, policiji ili vlasti. Žene predstavljaju manje od 30% radne snage u vlasti. Prema Agenciji za privredne registre, žene poseduju manje od 5% registrovanih firmi.

Iako zakon ne pravi rodne razlike u pravu na nasleđivanje imovine, porodična imovina po običaju prelazi samo na muškarce. U retkim slučajevima udovice kosovske Albanke, pogotovo u ruralnim oblastima, bile su u opasnosti da izgube starateljstvo nad svojom decom zbog običaja po kome deca i imovina prelaze na porodicu pokojnog oca dok se udovica vraća u svoju porodicu.

Deca

Upis u matičnu knjigu rođenih: Deca državljanstvo stiču od svojih roditelja ili na osnovu rođenja u zemlji. Prema studiji Dečjeg fonda UN (UNICEF) iz 2008. godine, 14% romske, aškalijske i egiptanske dece u oblastima sa albanskim većinskim stanovništvom nisu registrovana po rođenju. UNICEF je izvestio da, po pravilu, nepostojanje registracije nije uticalo na mogućnost deteta da dobije osnovno obrazovanje ili zdravstvenu negu, ali bi moglo da ima negativan efekat na dobijanje prava na socijalnu pomoć.

Zlostavljanje dece: Stepen zlostavljanja dece u zemlji je nepoznat, ali UNICEF veruje da je bilo u značajnoj meri neprijavljenih slučajeva zbog nedostatka svesti i službi za pomoć žrtvama, kao i ograničena sposobnost vlasti da identificuje, prijavi i uputi slučajeve zlostavljanja.

Dečji brakovi: Bilo je nepouzdanih dokaza o dečjim brakovima, pogotovo u romskim, aškalijskim, egiptanskim i albanskim zajednicama. Vlada i NGOs nisu izradile statistiku o dečjim brakovima.

Seksualna eksploracija dece: Silovanje maloletnih lica je krivično delo kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju od pet do 20 godina, zavisno od okolnosti i uzrasta žrtve. Zakon zabranjuje posedovanje, proizvodnju i distribuciju dečje pornografije. Lica koja proizvode, koriste ili uvuku dete u pravljenje ili proizvodnju pornografije izlaže se zatvorskoj kazni u trajanju od jedne do pet godina. Distribucija, promocija, prenos, ponuda ili pokazivanje dečje pornografije je kažnjivo zatvorskom kaznom u trajanju od šest meseci do pet godina. Posedovanje ili nabavka dečje pornografije je kažnjivo novčanom ili zatvorskom kaznom do tri godine trajanja.

Međunarodne otmice dece: Zemlja nije potpisnica Haške konvencije o građanscopravnim apsektima međunarodne otmice dece iz 1980.godine.

Antisemitizam

U zemlji živi manje od 100 Jevreja. Krajem novembra nepoznata lica isertala su bojom svastike na oko svih 80 nadgrobnih spomenika na Jevrejskom groblju u Prištini. Zvaničnici vlasti, verske zajednice i udruženja oštro su osudili skrnavljenje grobova. Institut za zaštitu spomenika Ministarstva kulutre očistio je grobove i pločnike na groblju odmah posle incidenta, uklonivši boju. Istraga slučaja KP nije završena do kraja godine, ali osumnjičenih nije bilo.

Trgovina ljudima

Videti *Izveštaj o trgovini ljudima* Stejt departmenta na www.state.gov/j/tip.

Lica sa invaliditetom

Ustav i zakon zabranjuju diskriminaciju lica sa fizičkim, čulnim, intelektualnim i mentalnim invaliditetom u pogledu zaposlenja, obrazovanja, dostupnosti zdravstvene nege, kao i drugih usluga države. Međutim, situacija za lica sa invaliditetom i dalje je teška. Vlada nije efikasno implementirala zakone i programe kako bi licima sa invaliditetom omogućila pristup zgradama, informacijama i komunikacijama. Sama Kancelarija ombudsmana nije bila pristupačna licima sa fizičkim invaliditetom.

Ministarstvo za rad i socijalna pitanja je vladina agencija zadužena za zaštitu prava lica sa invaliditetom. Po zakonu, zaštita i pružanje usluga nude se svim građanima. Međutim, bilo je znatne diskriminacije u praksi, a osiguranje prava lica sa invaliditetom nije bio prioritet vlasti. Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom Kosova (K-MDRI) utvrdila je da vlada nije implementirala svoj nacionalni akcioni plan za ljude sa invaliditetom i naglasila da Ministarstvo za rad nije pružalo prilike licima sa invaliditetom da se integrišu u društvo.

Prema HandiKos, lokalnoj NGO za prava lica sa invaliditetom, vlasti nisu adekvatno implementirale zakone i vladin akcione planove koji se odnose na lica sa invaliditetom. Posledica toga je da je deci sa invaliditetom često bila isključivana mogućnost obrazovanja, da nisu profesionalno ocenjivana i da nisu imala dovoljan pristup zdravstvenim i socijalnim službama.

Bilo je pravne zaštite dece sa invaliditetom. Prema Ministarstvu obrazovanja bilo je sedam specijalnih škola sa internatskim smeštajem za decu sa invaliditetom i 77 učionica za specijalne potrebe pri regularnim školama. Ministarstvo je izvestilo da je na kraju godine 1.179 učenika bilo u programu specijalnog obrazovanja. Prema Programu za razvoj UN (UNDP) deca sa invaliditetom se suočavaju sa brojnim preprekama prilikom pristupa konvencionalnim obrazovnim ustanovama, uključujući nedostatak transporta do i od obrazovnih ustanova, specijalne obuke nastavnika i odgovarajuće infrastrukture. Kao posledica toga samo 10% dece sa invaliditetom bila su upisana u konvencionalne škole. Ministarstvu za rad nedostajalo je novčanih sredstava i kadrova kako bi zakoni bili implementirani i time se pružila pomoć porodicama dece sa invaliditetom.

Prema K-MDRI i CPT, nastavljeno je sa praksom da se lica sa mentalnim invaliditetom drže bez pravnih osnova u izolovanim uslovima. K-MDRI je naveo da ne postoji zakon kojim bi se regulisao postupak smeštaja lica u psihijatrijske ili ustanove socijalnog staranja ili kojim bi se zaštitila njihova prava unutar institucije. Svetska zdravstvena organizacija (WHO) procenila je da je bilo 14.000 lica sa mentalnim invaliditetom u zemlji. K-MDRI je procenila da 50.000 lica sa mentalnim invaliditetom živi izolovano i stigmatizovanim životima van institucija. Institut u Štimlju kojim rukovodi vlada održava ustanovu za lica sa razvojnim ili intelektualnim invaliditetom sa 56 štićenika kojom upravlja Ministarstvo za rad i odvojenu psihijatarsku ustanovu sa 57 štićenika kojom upravlja Ministarstvo zdravlja. Navodeći nedovoljnu obučenost osoblja i nedostatak programa rehabilitacije za pacijente i štićenike, K-MDRI je zastupala zatvaranje ustanove u Štimlju i smeštaj njenih pacijenata i štićenika u domove i stanove u urbanim oblastima gde bi mogli da budu integrисани u društvo.

Tokom godine Ministarstvo zdravlja zaposlila je lice sa posebnim potrebama da rukovodi pružanjem pomoći licima sa invaliditetom. Ministarstvo je rukovodilo sa osam društvenih i domova za integraciju širom zemlje, obezbedivši bolničku negu za 75 lica sa mentalnim invaliditetom. Pored toga, Ministarstvo za rad rukovodilo je sa drugih 10 društvenih domova sa oko 10 do 15 štićenika u svakoj ustanovi. K-MDRI je izvestila o tome iako je planirano da ovi domovi budu prelazni, većina štićenika provela je godine tamo sa malo izgleda za integraciju u društvo. Prema WHO nije bilo dovoljno ustanova za pružanje nege licima sa mentalnim invaliditetom, a mogućnost zaposlenja lica sa mentalnim invaliditetom bila je ograničena.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Etničke manjine, u koje spadaju zajednice Srba, Roma, Aškalija, Egipćana, Turaka, Bošnjaka, Goranaca, Hrvata i Crnogoraca, suočavale su se sa raznim stepenima institucionalne i socijalne diskriminacije, u oblastima kao što su zaposlenje, obrazovanje, socijalni servisi, upotreba jezika, sloboda kretanja, pravo IDPs na povratak i druga osnovna prava.

Pripadnici romske, aškalijiske i egipćanske zajednice bile su izlagane opštoj socijalnoj i ekonomskoj diskriminaciji; često bez pristupa osnovnoj higijeni, zdravstvenoj nezi i obrazovanju; i u potpunoj zavisnosti od humanitarne pomoći za opstanak. U maju izveštaj OSCE-a ustanovio je da, uprkos koracima preduzetim od strane vlade u implementaciji akcionog plana za integraciju Roma, Aškalija i Egipćana, to ne odgovara ispunjenju njihovog obećanja da institucije vlasti kreiraju odgovarajuće uslove za njihovu integraciju. Izveštaji o nasilju i drugim krivičnim delima usmerenim na manjine i njihovu imovinu ne prestaju. Bilo je obračuna između grupa kosovskih Albanaca i kosovskih Srba tokom godine, kao i incidenata međuetničkog nasilja na graničnim prelazima, od jula do kraja novembra.

U etnički mešovitom naselju Brđani, u severnoj Mitrovici, 9.novembra, izbila je tuča koja je za posledicu imala dvojicu ranjenih kosovskih Srba civila i jednog KP policajca (takođe kosovskog Srbina). Jedan civil kosovski Srbin kasnije je umro od zadobijenih rana. Tuča je navodno počela pošto je stražar Albanac u naselju video Srbe kako skidaju građevinski materijal sa kuće Albanca koja je bila u fazi renoviranja. Istraga slučaja nije završena do kraja godine.

Kosovski Albanac, Nasif Visoći, 20.oktobra, pucao je i ubio jednog kosovskog Srbina a ranio dvojicu u selu Dobruša u opštini Istok, prilikom svađe oko zemlje. Visoći se predao policiji, priznao napad i ostao u pritvoru do kraja godine. Datum suđenja u predmetu nije određen.

Tokom događaja obeležavanja srpskog praznika Vidovdana u zemlji, 27. i 28.juna, nepoznata lica kamenovala su tri srpska autobusa izazvavši navodno oštećenje stakala i nanevši lake povrede nekolicini putnika. KP je uhapsila dvojicu kosovskih Srba za "podsticanje nacionalne mržnje" pošto su se obukli u punu vojnu uniformu ekstremističkog četničkog pokreta za vreme Vidovdanskih dešavanja.

Etnički Albanci, aktivisti Vetevendosje pokreta, 22. i 26.septembra, kao i 6., 12. i 30.oktobra, napali su kamione sa srpskim registracijskim tablicama koji su dovozili komercijalnu robu u zemlju. U napadima, aktivisti Vetevendosje su se obukli kao putarski radnici i zaustavili kamione, skinuli i oštetili robu sa kamiona, a u četiri slučaja su prevrnuli kamione. U napadu od 26.septembra, vozač je prijavio da su ga aktivisti napali i on je posle toga primio medicinsku pomoć. Svi slučajevi su pod istragom KP ostali do kraja godine.

KP je uhapsila i kasnije pustila na slobodu dvojicu Albanaca zbog kamenovanja autobusa koji je prevozio Srbe radi posete groblju u Đakovici zbog Zadušnice, 11.juna. Nisu prijavljene povrede ili materijalne štete u ovom slučaju.

Prema izveštaju iz 2010.g. koga je pripremila premijerova Kancelarija za pitanja zajednica, zaposlenost pripadnika manjina u državnim institucijama bila je ograničena i generalno vezana za niže nivoe vlasti. Izveštaj je dao preporuku da vlada aktivnije seže do manjina i implementira procedure izveštavanja, regrutovanja, obuke, jednakih šansi i jezika. Efikasnog mehanizma za kontrolu nivoa zaposlenja manjina u javnim ustanovama nije bilo.

U obrazovanju zakon zahteva jednakе uslove za školsku decu bez obzira na maternji jezik i obezbeđuje pravo na javno obrazovanje na maternjem jeziku za učenike pripadnike manjina do kraja srednje škole. Međutim, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije i međunarodne organizacije izvestile su da je stopa upisa u škole najniža u nesrpskim manjinskim zajednicama (Aškalije, Bošnjaci, Egipćani, Goranci, Romi, Turci i drugi), a u Izveštaju o napretku na Kosovou Evropske komisiji za 2011.g., navodi se mali unapređenje u dostupnosti obrazovanja manjinskim zajednicama. U Izveštaju o humanom razvoju Kosova za 2010.g. UNDP-a, tvrdi se da su gotovo sva albanska i srpska deca upisana u osnovne škole, dok je u škole upisano samo 77% dece iz ostalih etničkih grupa. Romska, aškalijska i egipćanska deca pohađaju mešovite škole sa albanskim i srpskom decom i navodno se suočavaju sa zastrašivanjem i maltretiranjem u nekim oblastima sa većinskim albanskim stanovništvom. Romska deca su hendikepirana siromaštvom, što dovodi do toga da mnogi počinju da rade od najranijeg uzrasta kako bi doprineli porodičnom prihodu.

Bilo je brojnih izveštaja da su kosovski Srbi imali poteškoća pristupe svojoj imovini, koja je u nekim slučajevima bila okupirana ili korišćena od strane kosovskih Albanaca. KPA je izvestila o tome da se često susreće sa slučajevima nelegalnog okupiranja i ponovnog okupiranja imovine, uz mnoge slučajeve jako oštećene ili uništene imovine.

Društveno zlostavljanje, diskriminacija i dela nasilja na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta

Ustav i zakon zabranjuju diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije. Međutim, bilo je izveštaja o nasilju i diskriminaciji nad LGBT licima. Centar za razvoj društvenih grupa (CSGD), lokalna NGO fokusirana na zdravstvena pitanja LGBT, izvestila je o tome da tradicionalni društveni stavovi u vezi homoseksualnosti zastrašuju većinu gejeva i lezbijki i da zbog toga skrivaju svoju seksualnu orijentaciju. LGBT lica generalno se osećaju nesigurnima, a mnogi su prijavili pretnje po sopstvenu sigurnost.

Štampani mediji povremeno su podsticali negativne stavove objavljuvanjem članaka o homoseksualnosti, koji su karakterisali LGBT osobe kao mentalno bolesne. Lideri najmanje jedne partije, islamski orijentisane Partije pravde, izdali su javno saopštenje u kome osuđuju homoseksualnost.

CSGD je izvestio o tome da premda je bilo malo zvanične diskriminacije LGBT lica, bilo je brojnih slučajeva socijalne diskriminacije LGBT lica tokom godine. Žrtve su uopšteno odbijale da daju dozvolu CSGD da javno iznese njihove slučajeve zbog straha od diskriminacije. Iako nije bilo otvorenih smetnji u radu CSGD, društveni pritisak i tradicionalni stavovi efikasno su ograničili njegove aktivnosti.

Nije bilo zvanične diskriminacije u vezi zaposlenja, stanovanja, apatridnosti, dostupnosti obrazovanja, ili zdravstvene nege, ali socijalni pritisak naveo je praktično sva LGBT lica da skrivaju svoju seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.

Drugo socijalno nasilje ili diskriminacija

Iako nije bilo potvrđenih prijava zvanične diskriminacije lica sa HIV/AIDSOM tokom godine, bilo je nepouzdanih izveštaja o tome da se takva diskriminacija dogodila.

Odeljak 7. Prava radnika

a. Sloboda udruživanja i pravo na kolektivni ugovor

Zakon i propisi dozvoljavaju radnicima da formiraju i pristupe samostalnim sindikatima po sopstvenom izboru bez prethodih odobrenja ili prekomernih zahteva. Iako zakon izričito ne priznaje pravo na štrajk, štrajkovi su generalno bili dopuštani u praksi. Zakon dopušta sindikatima da rukovodi svojim aktivnostima bez mešanja. Vladina regulativa predviđa pravo na organizovanje i kolektivni ugovor bez mešanja ili restrikcije. Antisindikalna diskriminacija je zabranjena propisima.

U praksi vlada nije ograničavala pravo na organizovanje i kolektivni ugovor, i dozvoljavala je sindikatima da rukovode aktivnostima bez mešanja.

Uopšteno vlada je poštovala pravo na formiranje i pristupanje sindikatima; međutim, privatne kompanije povremeno su pretile svojim zaposlenima pošto su pristupali ili formirali sindikat. Neki sindikalni zvaničnici prijavili su antisindikalnu diskriminaciju u praksi. Asocijacija nezavisnih sindikata Kosova (BSPK) i Konfederacija slobodnih sindikata (CFU) izvestili su o tome da je samo mali broj kompanija poštovao propise za sprečavanje antisindikalne diskriminacije i tvrdili su da su prava radnika povređena u svakom sektoru, uključujući i u međunarodnim organizacijama gde zaposleni nisu dobili penzije.

b. Zabrana prinudnog ili obaveznog rada

Krivični zakonik zabranjuje prinudni ili obavezni rad, uključujući dečji rad; međutim, bilo je izveštaja o tome da se takva praksa dogodila. Takođe videti *Izveštaj o trgovini ljudima* Stejt departmenta na www.state.gov/j/tip.

c. Zabrana dečjeg rada i minimalni uzrast za zaposlenje

Propisi zabranjuju eksploraciju dece na radnom mestu, uključujući i zabranu prinudnog ili obaveznog rada; međutim, sa izuzetkom trafikinga, vlada se retko sukobljavala sa takvom praksom.

Propisi dozvoljavaju dečji rad u uzrastu od 15 godina, pod uslovom da posao nije štetan ili je na uštrb pohadjanje škole. Propisi određuju starosnu granicu od 18 godina kao minimalan uzrast za bilo kakav posao koji može da ugrozi zdravlje, sigurnost ili moral mlade osobe.

Dečji rad i dalje je problem. Prema UNICEF-u, poslednjih godina broj dece prosvjaka na ulicama u varošicama i gradovima je porastao, premda je ukupan broj dece prosvjaka i dalje nepoznat. Iako mnoga deca nisu u svojim porodicama glavni izdržavaoci, dečji rad je u mnogim slučajevima značajan doprinos porodičnom prihodu.

U ruralnim sredinama mala deca obično pomažu svojim porodicama u poljoprivrednim radovima. Deca u gradovima često rade razne nezvanične maloprodajne poslove, kao što je prodaja novina, cigareta i telefonskih kartica na ulici. Neka deca takođe su angažovana na fizičkim poslovima, kao što je transport robe. Međunarodna NGOs aktivna u zemlji natavila je tokom godine da izveštava o kršenju zabrane dečjeg rada.

Ministarstvo za rad je uskladilo politiku zaštite deteta za vladu, a policija ima vodeću ulogu u sprovođenju zakona o dečjem radu. Ministarstvo je ustanovilo sistem kontrole slučaja dečjeg rada u opštinama.

Takođe videti *Zaključak o najgorim oblicima dečjeg rada* Ministarstva za rad SAD na [www://dol.gov/ilab/programs/ocft/tda.htm](http://dol.gov/ilab/programs/ocft/tda.htm).

d. Prihvatljivi uslovi rada

Ne postoji zakon kojim je utvrđena minimalna zarada. Društveno ekonomski savet sastavljen od vlade, trgovачke komore i asocijacije sindikata, postigao je sporazum 2010.godine da nacionalna minimalna zarada bude 170 EUR (221 USD) mesečno, koji je generalno bio poštovan iako neprimenjiv kao zakon. Izveštaj o potrošnji siromašnih Svetske banke iz 2009.godine, ukazao je da nešto preko jedne trećine populacije živi ispod granice siromaštva od 1,55 EUR (2,02 USD) po odrasлом

ekvivanlentu dnevno, a 12% živi ispod ekstremne granice siromaštva od 1,02 EUR (1,33 USD) dnevno. Prosečna mesečna plata u zemlji bila je 345 EUR (449 USD). Propisi predviđaju standardnu 40-časovnu radnu nedelju, zahteva periode pauze, ograničava broj regularno radno vreme do 12 sati dnevno, ograničava prekovremen rad do 20 sati nedeljno i 40 sati mesečno, zahteva isplatu premija za prekovremen rad i zabranjuje prekomeren obavezan prekovremen rad. Zakon predviđa 20 dana plaćenog odsustva godišnje za zaposlene i do 12 meseci porodiljskog bolovanja.

Tokom godine poslodavci često nisu poštivali zvanične radne standarde zbog nedostatka vladinog sprovođenja, pogotovo u pogledu standardne radne nedelje i obavezognog i neplaćenog prekovremenog rada. Zaposleni često nisu prijavljivali takve prekršaje zbog straha od represalija. Prema BSPK mnogi pojedinci radili su mnogo sati u privatnom sektoru kao radnici bez ugovora o zaposlenju, redovne plate ili penzijskog doprinosa uplaćivanog u njihovo ime. Zaposleni su prijavili da su otpuštani bez izazivanja kršenja postojećih zakona i da su lišavani odmora.

Organizacije za ženska prava ukazale su da se seksualno zlostavljanje dešava na radnim mestima ali prolazi neprijavljeno zbog straha od otkaza ili fizičke odmazde. Prema sindikalnim zvaničnicima radnici u javnom sektoru obično se susreću sa sličnim lošim tretmanom, kao što je seksualno uzneniranje i gubitak posla zbog pripadnosti političkoj partiji.

Inspektorat rada u sklopu Ministarstva za rad odgovoran je za primenu radnih, zdravstvenih i bezbednosnih standarda. Bilo je 50 inspektora rada. Međutim, inspektorat je pre svega savetovao poslodavce i, premda je uručio 792 sudskih poziva zbog raznih prekršaja radnih standarda tokom godine, mnoge novčane kazne nisu plaćene i čekaju parnicu.

Iako zakon štiti zdravstvene i radne uslove u kojima zaposleni rade, mnoge privatne i javne institucije ih ne ispunjavaju. Zvaničnici Inspktorata rada prijavili su poteškoće u dobijanju preciznih informacija zato što sami radnici retko otkrivaju probleme uprkos pravnoj zaštiti. Ministarstvo za rad prijavilo je tokom godine 10 smrtnih slučajeva na radnom mestu i 31 incident na radnom mestu.